

УДК 327.33

*Микола ГЕНИК***УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПРИМИРЕННЯ В ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ ІВАНА ЛИСЯКА-РУДНИЦЬКОГО**

Вказано, що основним змістом польсько-українських відносин другої половини ХХ ст. стало міжнаціональне примирення. Зазначено, що значний внесок у досягнення польсько-українського примирення зробив український історик, громадський діяч і публіцист Іван Лисяк-Рудницький, наукова і громадська діяльність якого були спрямовані на переоцінку минулого взаємовідносин двох народів, подолання нагативних стереотипів та історичних міфів. Показано, що політична думка І. Лисяка-Рудницького демонструє еволюцію поглядів цілого покоління українських політиків в усвідомленні важливості українсько-польського примирення для зміни геополітичних реалій в Центрально-Східній Європі та гарантування української і польської незалежності.

Ключові слова: Іван Лисяк-Рудницький, українсько-польське примирення, українсько-польські відносини, Польща.

Основним змістом польсько-українських відносин другої половини ХХ ст. стало міжнаціональне примирення, яке ліквідувало можливості інспірації конфлікту двох найбільших народів Центрально-Східної Європи, створило передумови для скоординованої боротьби за незалежність і суспільно-політичні трансформації. Важливими складовими процесу примирення були питання розробки нової конфігурації безпеки Центрально-Східної Європи, кордонів, національних меншин та подолання міжнаціональних стереотипів. Значний внесок у досягнення польсько-українського примирення зробив український історик, громадський діяч і публіцист Іван Лисяк-Рудницький (1919–1984). Нариси наукової біографії еміграційного вченого, в яких побіжно згадано також його ставлення до проблеми українсько-польських відносин, належать Богданові Осадчуку¹, Ярославові Грицаку², Богумілі Бердиховській³ та Іванові Лисому⁴.

Українсько-польські відносини становили одну з найважливіших ділянок досліджень І. Лисяка-Рудницького як історика, політолога і публіциста. У листі до

¹ *Osadczyk B.* Iwan Łysiak Rudnycki / B. Osadczyk // *Zeszyty Historyczne* (Paryż). – 1984. – Nr 69. – S. 223–224.

² *Грицак Я.* Іван Лисяк-Рудницький та його праці з нової укр. історії / Я. Грицак // Лисяк-Рудницький І. Нариси з історії нової України. – Львів, 1991; *Його жс.* Іван Лисяк-Рудницький (нарис інтелектуальної біографії) / Я. Грицак // *Сучасність*. – 1994. – № 11.

³ *Berdychowska B.* Ukraina: ludzie i książki / Bogumiła Berdychowska. – Wrocław: Kolegium Europy Wschodniej, 2006. – 192 s.

⁴ *Лисий І.* Лисяк-Рудницький Іван Павлович [Електронний ресурс] / І. Лисий // Режим доступу: <http://litopys.org.ua/fdm/fdm34.htm>

редактора паризького місячника “Культура” Єжи Гедройця 29 вересня 1958 р. він зазначав, що “проблема польсько-українських відносин постійно мене глибоко переймає як дуже важлива політично і як надзвичайно цікава для історика”⁵. Українсько-польську співпрацю в еміграції вчений вважав вирішальним чинником для геополітичних змін у Центрально-Східній Європі. “Співпраця українців з еміграціями «сателітських» народів, особливо з поляками, які традиційно мають найбільше розуміння російської небезпеки – могла б в цій ситуації мати вирішальне значення”⁶.

І. Лисяк-Рудницький на початку 1950-х років робить висновок про необхідність застосування методу народної дипломатії як найбільш ефективного для досягнення українсько-польського зближення. У листі до Є. Гедройця 5 жовтня 1951 р. він писав, що намагався встановити контакти “з молодими поляками, людьми приблизно мого покоління, взаємини з котрими мали би характер не так «дипломатичний», як відкритого дружнього обміну думками. Мені здається, що майже цілковита відсутність особистих стосунків між представниками обох спільнот є однією з причин, чому так важко «домовитися», коли на порядок денний виходять справи, які вимагають практичного розв’язку”⁷.

Важливим елементом українсько-польського зближення 1950-х років став пошук інституційних основ примирення. І. Лисяк-Рудницький активно відстежував формування концепції польсько-українських товариств, висунутої К. Грабиком, навіть виступав співдоповідачем під час одного з його виступів⁸. К. Грабик пропонував створення польсько-українських товариств, завданням яких були б систематичні, організовані та планові зусилля щодо зближення суспільств на еміграції, розробка концепції польсько-української співпраці та передача її як заповіту для обох країн у майбутньому. “Нехай би в цьому Товаристві опинилися всі поляки й українці, які розуміють важливість цієї проблеми. Нехай би подали собі в ньому руки, нехай би між собою розмовляли, дискутували не про кордони та устрої, не про взаємні обвинувачення, а про майбутнє. Про польсько-українське майбутнє, про майбутнє наших народів, про те, що їх об’єднує, а не що ділить чи ділило... Нехай би систематично, за одним столом засідали вчорашні вороги, щоб поговорити про спільну долю і спільні обов’язки щодо спільних провин та гріхів минулого”⁹.

З початку 1950-х років визнаним інституційним осередком польсько-українського примирення стала редакція паризької “Культури” на чолі з Є. Гедройцем. За його ініціативою на середину серпня 1952 р. планувався в Мазон-Ляфіт польсько-український з’їзд, який мав дати імпульс процесу примирення¹⁰. Редактор “Культури” саме з Владзімежем Бончковським та Іваном Лисяком-Рудницьким

⁵ Jerzy Giedroyc – Emigracja ukraińska. Listy 1950–1982 / [wybrała, wstępem i przypisami opatrzyła B. Berdychowska]. – Warszawa: Czytelnik, 2004. – S. 572.

⁶ Ibid. – S. 538.

⁷ Єжи Гедройць та українська еміграція. Листування 1950–1982 років / [упоряд., передне слово і коментарі Б. Бердиховської]. – Київ: Критика, 2008. – С. 485; Jerzy Giedroyc – Emigracja ukraińska. Listy 1950–1982... – S. 536.

⁸ Jerzy Giedroyc – Emigracja ukraińska. Listy 1950–1982... – S. 568; *Геник М.* Польсько-українське примирення у політичній думці Клаудіуша Грабика / М. Геник // Панорама політологічних студій. Науковий Вісник РДГУ. – Рівне, 2011. – Вип. 7. – С. 23–31.

⁹ Zakład Narodowy im. Ossolińskich. – Dział Rękopisów. – Sygn. 16319. – K. 79, 80, 88.

¹⁰ Les archives de l’Institut Litteraire á Paris (AILP). – Józef Łobodowski. – List J. Giedroycia do J. Łobodowskiego, 20 V 1952.

обговорював концептуальні питання проведення польсько-українського форуму. Зокрема В. Бончковський висловлював Є. Гедройцю зауваження і побажання щодо проведення цього заходу. “Ідея польсько-українського з’їзду мене захоплює. З’їзд потрібний і може стати початком багатьох акцій та ініціатив. Добре було б, якби дискусія перед з’їздом була «розігрівачою», а з’їзд – резюмував і на найвищому рівні обговорював наші спільні польсько-українські проблеми. Було б «гірше», коли б дискусія все вичерпала і з’їзд перетворився на контактово-товариський. Висновок: попередня дискусія не є *condition sine qua non* з’їзду. Умовою з’їзду є перебіг Вашого листовного порозуміння з відповідними особами. Далі – не кількість учасників, а якість”¹¹. В. Бончковський пропонував також публікацію матеріалів з’їзду. Є. Гедройць вважав необхідним спрямувати дискусію в потрібне русло та участь у ній прихильників примирення. “Тепер вдалося мені роздмухати українську дискусію, яку хочу підтримувати і підігрівати так, щоб довести восени до приватних розмов. Попередити це хотів би пастерським об’їздом Влодзімежа Бончковського по українських осередках і діячах”¹².

У процесі обговорення польсько-української зустрічі в листуванні з Є. Гедройцем І. Лисяк-Рудницький виступав прихильником поступових обережних кроків у напрямі примирення. “Чув від Осадчука, що Ви маєте ідею «Польсько-українського товариства». Ідея чудова, але для її реалізації зарано. Спробу організаційної співпраці повинна випередити дискусія, яка би вияснила, де обидві сторони стоять. Але небезпека такої дискусії в тому, що не може вона оминати т. зв. болісних моментів, що знову загрожує роздряпуванням ран. Хіба що дискусія була б наперед планована і дуже вміло керована, з участю видатних умів і проведена на високому рівні. «Культура» могла би бути єдиною такою дискусійною трибуною”. І. Лисяк-Рудницький звертав особливу увагу на необхідність подолання негативних стереотипів та історичних міфів у польсько-українських відносинах, принаймні в еміграції. “Вважаю дуже недобрим симптомом, що, наскільки мені відомо, в польській еміграційній науці та публіцистиці не було дотепер жодної спроби суттєвого аналізу чи критики польської політики щодо меншин у 1919–1939 рр. Чи ця мовчанка означає, що польська суспільна думка перебуває на позиції, що «все було в порядку»? Може би спробувала на цю тему ініціювати дискусію, насамперед як дискусію внутрішньо польську (як причиною до важливої сторінки новітньої польської історії), а потім деякі українці могли б висловитися і пояснити наш погляд”¹³.

Є. Гедройць погоджувався, що необхідно спочатку “підготувати місце, тобто хоч би частково усунути непотрібні чвари і призвичаїти обидві сторони до змістовної і куртуазійної дискусії”. Редактор “Культури” пояснював своє бачення з’їзду: “Наголошую, йдеться про з’їзд, який нічого не повинен ухвалювати. Учасники представлятимуть тільки себе, а не уряди чи партії. Йдеться про те, щоб люди переконалися, що можна спокійно зустрітися в одній кімнаті... Як бачите, хочу ставити справу поступово і поволі”¹⁴.

¹¹ AILP. – La Corespondance Ukrainienne (CU). – List W. Bączkowskiego do J. Giedroycia. 23 II 1952.

¹² Jerzy Giedroyc – Jerzy Stempowski. Listy 1946–1969 / [wybrał, wstępem i przypisami opatrzył Andrzej Stanisław Kowalczyk]. – Warszawa: Czytelnik, 1998. – Cz. 1. – S. 193.

¹³ AILP. – CU. – List Iwana Łysiaka-Rudnyckiego do J. Giedroycia. New Jork, 25, 31 XII 1951.

¹⁴ AILP. – CU. – List J. Giedroycia do I. Łysiaka-Rudnyckiego. Maisons-Laffitte, 19 II 1952.

У 1953 р. І. Лисяк-Рудницький зближився з Лігою незалежності Польщі і на її зборах виступив із доповіддю про польсько-українські відносини. Тоді ж у Нью-Йорку появилася пропозиція створення постійного форуму для українсько-польського зближення. 28 жовтня 1953 р. І. Лисяк-Рудницький інформував Є. Гедройця про те, що “виникла ідея створення в Нью-Йорку постійної «Комісії експертів» – по 4-5 осіб від кожної сторони – яка мала б обговорити проблеми польсько-українських відносин в історичному аспекті, як і в сучасності. Йшлося б не так про пошуки формули практичних вирішень, що належить швидше до компетенції політичних чинників, як про обмін думками і взаємну ревізію інтелектуального багажу у справах, що стосуються наших народів. Як бачите, ідея дуже близька до ідеї «Наукового конгресу» з тою відмінністю, що це мала би бути не одноразова акція, але більш-менш постійний орган”¹⁵.

Важливе місце в українсько-польських відносинах посідало спростування історичних міфів та негативних стереотипів, особливо сформованих під час Другої світової війни. І. Лисяк-Рудницький був серед ініціаторів подолання міфу про участь 14 гренадерської дивізії СС “Галичина” у придушенні Варшавського повстання 1944 р.¹⁶. Незважаючи на українські заперечення в період еміграційної пресової дискусії 1947–1948 рр.¹⁷, польська сторона продовжувала повторювати звинувачення. І. Лисяк-Рудницький зазначав, що “українці сприймають надзвичайно болісно факт упертого повторювання цієї видумки поляками. Вважається це в нас новим прикладом паплювання, систематично застосовуваного польською пропагандою відносно українців”. Тому І. Лисяк-Рудницький переконував Є. Гедройця опублікувати статтю з відповідним поясненням ситуації. “Ви могли б надати немало заслугу справі польсько-української відлиги, присвятивши в «Культурі» спеціальну статтю спростуванню тези про ймовірну участь українців у придушенні Варшавського повстання. Поляки мали б одним приводом менше, щоб ненавидіти українців за їх «варварство», а українці поляків за їх «пиху і безмежну брехливість»”¹⁸. На пропозицію Івана Лисяка-Рудницького Єжи Гедройць опублікував статтю Любомира Ортинського з аргументованим спростуванням міфу про участь дивізії СС “Галичина” у придушенні Варшавського повстання¹⁹.

Загалом позиції І. Лисяка-Рудницького у справі українсько-польського примирення характеризувалися необхідністю зближення на платформі непорушності післявоєнних кордонів²⁰. Вчений був втягнутий в низку еміграційних акцій, спрямованих на покращення двосторонніх стосунків. Довгий час виношував ідею антології висловлювань українських істориків і публіцистів на тему українсько-польських відносин²¹, яка залишилася нереалізованою. У 1965 р. обговорював можливість

¹⁵ Jerzy Giedroyc – Emigracja ukraińska. Listy 1950–1982... – S. 564.

¹⁶ Генук М. Проблема участі українських військових підрозділів у придушенні Варшавського повстання: подолання міфу / М. Генук // Людина і політика (Київ). – 2001. – № 6. – С. 49–57.

¹⁷ Hrabyk K. List do Redakcji / Klaudiusz Hrabyk // Kultura (Paryż). – 1952. – Nr 9. – S. 154.

¹⁸ Єжи Гедройць та українська еміграція. Листування 1950–1982 років... – С. 495; Jerzy Giedroyc – Emigracja ukraińska. Listy 1950–1982... – S. 548.

¹⁹ Ortyński L. Prawda o Ukraińskiej Dywizji / Lubomyr Ortyński // Kultura. – 1952. – Nr 11(61). – S. 109–117.

²⁰ Jerzy Giedroyc – Emigracja ukraińska. Listy 1950–1982... – S. 569.

²¹ Ibid. – S. 584.

проведення українсько-польської конференції в Мюнхені, співorganizаторами якої пропонував бути редакції “Культури” і “Сучасності”²². Іван Лисяк-Рудницький домовлявся з проф. Збігневом Бжезінським про необхідність підтримки молодих науковців, які мали б розробляти проблеми українсько-польських відносин²³.

Контакти з польською еміграцією дозволили українським інтелектуалам використати впливи польської еміграції для популяризації українського питання на міжнародній арені. У 1960-х роках І. Лисяк-Рудницький опрацював декларацію українських еміграційних науковців щодо ситуації в УРСР. “Очевидно, не очікуємо, що радянське керівництво реагуватиме на таку декларацію, хоча розраховуємо і на те, що в російському суспільстві є люди і середовища, схильні зрозуміти, що без зміни курсу щодо України не може настати лібералізації режиму в самій Росії. Але йдеться нам про те, щоби стимулювати політичну думку в Україні й підсунути там нашим людям конкретну програму, пристосовану до дійсності. Було б дуже бажано, щоб декларація знайшла також відгук у Польщі”²⁴. Є. Гедройць мав також подбати про розповсюдження заяви на території УРСР через Польську народну республіку (ПНР)²⁵.

У другій половині 1970-х років настав період певної формалізації польсько-українського зближення та обміну відповідними деклараціями. І. Лисяк-Рудницький був серед сигнітаріїв “Декларації солідарності”, ухваленої літом 1977 р. у відповідь на опубліковану в “Культурі” “Декларацію в українській справі”. Декларація солідарності вітала позицію представників російської, польської, угорської та чеської еміграції за моральну підтримку, надану українському народові в період важких випробувань. Українські політики заявляли про прагнення жити з сусідніми народами на основі взаємної довіри, миру і дружби. Автори звернення висловлювали надію, що декларація стане “поштовхом до створення сприятливого клімату для того, щоб демократичні сили Радянського Союзу, сателітних держав і тих, які працюють на еміграції, стали одним фронтом у боротьбі за національне, соціальне і політичне визволення”²⁶.

У травні 1978 р. під час міжнародного з’їзду українських вчених у Лондоні (Канада) було ухвалено звернення до вищих органів влади УРСР на захист польської меншини. У документі, посилаючись на міжнародні договори і Гельсінські домовленості 1975 р., з метою утвердження і поглиблення добросусідських відносин між українцями і поляками, вимагалось надати полонії в Україні повних прав у шкільництві та культурному житті. Українські науковці критикували нищення чи занедбування польських історичних пам’яток в Україні й вимагали поширення

²² Ibid. – S. 580.

²³ Ibid. – S. 585.

²⁴ Jerzy Giedroyc – Emigracja ukraińska. Listy 1950–1982... – S. 588–589.

²⁵ АІЛР. – СР. – 1996. – Vol. 1. – P. 21–27; Грицак Я. “...Холодну війну розхолодити...” (З історії спроб нав’язання контактів між українськими інтелектуалами зі США та УРСР у 1965–1971 pp.) / Я. Грицак // *Mapra Mundi*. Збірник наукових праць на пошану Ярослава Дашкевича з нагоди його 70-річчя. – Львів; Київ; Нью-Йорк: В-во М. П. Коць, 1996. – С. 879, 882.

²⁶ АІЛР. – СР. – 1977. – Vol. 2; Декларація солідарности (З приводу “Декларації в українській справі”, підписаної діячами польської, російської, угорської і чеської еміграцій) // *Український Голос* (Вінніпег). – 13 VII 1977; Декларація солідарности (З приводу “Декларації в українській справі”, підписаної діячами польської, російської, угорської і чеської еміграцій) // *Сучасність* (Мюнхен). – № 10. – X 1977. – С. 119–120; Декларація солідарности (З приводу “Декларації в українській справі”, підписаної діячами польської, російської, угорської і чеської еміграцій) // *Вільне Слово*. – № 28–29. – 9–16 VII 1977.

опіки на польську культурну спадщину²⁷. І. Лисяк-Рудницький разом із Т. Гунчаком, П. Потічним, Б. Осадчуком, Р. Шпорлюком, Ф. Сисинном, Любомиром Винаром та іншими українськими істориками, економістами і політологами з університетів Канади, США і Європи був серед підписантів звернення²⁸.

Наприкінці 1975 р. Іван Лисяк-Рудницький відвідав ПНР, шукаючи матеріали у краківських архівах та контактуючи з представниками польської інтелігенції, зокрема з Адамом Міхніком. Реферуючи свої враження в листі до Романа Шпорлюка 26 березня 1976 р. Іван Лисяк-Рудницький писав, що “не менше був для мене важливим неофіційний бік побуту у Польщі: зустрічі з людьми (головно з наукового світу, але також з деякими речниками польської «інтелектуальної опозиції», до яких я мав рекомендації). Загальне враження й висновки: тепер, коли відійшов у минуле старий конфлікт, стає ясным, скільки ми маємо спільного з поляками й як добре ми можемо з ними розумітися. В польських наукових колах існує сьогодні порівняно сильний інтерес до української проблематики на ґрунті відчуття спільноти історичної долі обох народів. Уважаю, що під цю пору передумови для польсько-українського наукового й навіть політичного діалогу більш сприятливі, ніж мабуть коли-небудь”²⁹.

Могутній стимул покращенню польсько-українських відносин дало проведення спільних конференцій, особливо в Гамільтоні 1977 р. Концептуальна стаття у збірнику належала І. Лисякові-Рудницькому. Контакти з польською еміграцією та переоцінка українсько-польських відносин у напрямі необхідності пошуків примирення стимулювали історика до написання ґрунтовної статті про двосторонні стосунки. Ще в листі до Б. Осадчука від 14 серпня 1952 р. він писав про намір реалізувати виношуваний роками план – “написати велику статтю до [паризької] «Культури» про історіософію українсько-польських взаємин”³⁰. Окремі положення статті в нього визрівали протягом десятиліть, що помітно з листування з Є. Гедройцем. Насамперед, це стосувалося глибоких передумов для двостороннього зближення і співпраці у визвольній боротьбі. “Серед українців існує сьогодні повна готовність до політичних розмов з поляками, навіть до формального альянсу. Вважається, що для цього є добрі умови, оскільки обидва народи й обидві еміграції опинилися в аналогічних умовах. Але чи польське суспільство дозріло до того, щоби вести переговори з українцями як з цілком рівним партнером (чого в минулому Польща ніколи не визнавала!), і чи поляки готові до політики «інтегрально» антиросійської, на противагу дотеперішній польській (і офіційно американській) концепції реставрації”³¹.

Аналіз минулого польсько-українських відносин дозволив І. Лисякові-Рудницькому зробити висновки про те, що ці “взаємини у великій мірі визначили шлях історичної долі обох народів”, та про відсутність міцних основ двосторонніх

²⁷ AILP. – CP. – 1978. – Vol. 1; Ukraińscy naukowcy apelują o prawa dla mniejszości polskiej na Ukrainie // Nowy Dziennik (Nowy Jork). – Nr 1841. – 9 VI 1978.

²⁸ AILP. – CP. – 1978. – Vol. 2; *Женецький С.* Українські професори домагаються прав для поляків в Україні / С. Женецький // *Голос Лемківщини*. – 1978. – № 11(180).

²⁹ *Лисяк-Рудницький І.* Історичні есе / І. Лисяк-Рудницький. – Київ: Основи, 1994. – Т. 1. – С. 499–500.

³⁰ *Лисяк-Рудницький І.* Польсько-українські стосунки: тягар історії // І. Лисяк-Рудницький / *Історичні есе*. – Київ: Основи, 1994. – Т. 1. – С. 498–499.

³¹ Jerzy Giedroyc – Emigracja ukraińska. Listy 1950–1982... – S. 570.

стосунків, незважаючи на взаємовпливи і співпрацю. Це призводило до затяжних польсько-українських конфліктів, результати яких мали катастрофічні наслідки для обох народів. “Нездатність поляків і українців до з’ясування своїх протиріч подружньому вже два рази призвела до знищення України і Польщі... та вимостило дорогу російському тріумфові”.

І. Лисяк-Рудницький зауважував закінчення певного циклу в польсько-українських відносинах після Другої світової війни. Східна експансія Польщі, започаткована зайняттям у 1340 р. Галицького князівства, перейшла в 300-літній польський відступ після революції Б. Хмельницького, який тривав до 1939–1945 рр. Закінчення 600-літнього періоду двосторонніх відносин, які повернулися у вихідний пункт, означало початок нової доби, яка мала від попередніх етапів принципові відмінності, сприятливі для досягнення порозуміння. Державний кордон УРСР і ПНР збігався з етнічним, національні меншини стали незначними і не становили серйозної політичної проблеми. “Варто зазначити, що кордон після 1945 р. близький – з деякими змінами на користь Польщі – до того, який існував у середньовіччі, перед 1340 р. Нова геополітична реорієнтація Польщі на Захід і повернення територій, втрачених перед віками на користь Німеччини, закінчили, надіймось, що назавжди, традиційний польський наступ на Схід. Так, зникла головна причина давніх конфліктів між польським і українським народами”.

Польсько-українському зближенню сприяли також соціальні та культурні зміни. Зниженню релігійного бар’єру між поляками й українцями сприяло зростання секуляризму, з одного боку, і поширення екуменічного руху, з іншого. Соціальні зміни після Другої світової війни призвели до уподібнення соціальної структури обох суспільств. Цьому сприяли індустріалізація й урбанізація УРСР, які призвели до того, що українці перестали бути суто селянською нацією, а в поляків зникали риси шляхетської традиції. “Класові конфлікти і ресентименти не ускладнюватимуть надалі відносини між обома народами. Усунення цих перешкод уможливить більш приязну оцінку спільних елементів у культурній спадщині обох народів і спричиниться до більш інтенсивного культурного обміну в майбутності”. Найважливішим чинником польсько-українського зближення І. Лисяк-Рудницький вважав спільність політичних інтересів. “Систематична, далекосяжна співпраця між поляками й українцями створює надію на зміну теперішнього співвідношення сил у Східній Європі”³². Стаття вийшла в кількох виданнях, у скороченому вигляді друкowana у “Віднові”³³.

Автор найпопулярнішого твору польської опозиції з проблем польської східної політики “Białorusini–Litwini–Ukraińcy: nasi wrogowie czy bracia?” Богдан Скарадзінський високо оцінив видання збірника “Poland and Ukraine, Past and Present”. Особливо виділив нарис І. Лисяка-Рудницького “Польсько-українські відносини:

³² Rudnytsky I. Polish-Ukrainian Relations. The Burden of History / I. Rudnytsky // Poland and Ukraine. Past and Present. / [ed. by Peter J. Potichnyj]. – Edmonton; Toronto: The Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1980. – P. 3–31; Лисяк-Рудницький І. Польсько-українські стосунки: тягар історії // І. Лисяк-Рудницький / Історичні есе. – Київ: Основи, 1994. – Т. 1. – С. 83–84, 105; Лисяк-Рудницький І. Польсько-українські стосунки: тягар історії // І. Лисяк-Рудницький // Україна і Польща між минулим і майбутнім / [ред. і упоряд. А. Павлишин]. – Львів: Видавничий центр “Фенікс”, 1991. – С. 126–159.

³³ Лисяк-Рудницький І. Польсько-українські стосунки: тягар історії // І. Лисяк-Рудницький // Віднова. – 1985. – № 5. – Літо–осінь. – С. 20–44.

тягар історії”, детально прореферувавши його основні положення³⁴. Цікаво, що до розділу про польсько-українські відносини книги “Białorusini–Litwini–Ukraińcy: nasi wrogowie czy bracia?” Б. Скарадзінський вибрав той самий епіграф, що й І. Лисяк-Рудницький. У цьому потрібно вбачати певний символічний крок та передачу естафети міжнародного примирення від еміграційних до опозиційних середовищ.

І. Лисяк-Рудницький визнавав пріоритетне значення українсько-польського примирення для стабілізації ситуації у Центрально-Східній Європі. У листі до Богдана Цимбалістого 12 квітня 1975 р. писав: “Вповні визнаю велетенське значення польсько-української проблеми, що їй надаю просто ключової ваги. Наладнання відповідної співпраці з поляками могло б бути для нас, української еміграції, виходом з нашої теперішньої ізоляції. В умовах комуністичного режиму, для українських інтелектуалістів Польща є сьогодні головним вікном у світ. У перспективі майбутнього, «вісь» Варшава–Київ мала б бути фундаментом для нового міжнародного ладу у Східній Європі”³⁵.

Довголітня наукова і громадська діяльність І. Лисяка-Рудницького була спрямована на переоцінку минулого взаємовідносин двох народів, досягнення польсько-українського примирення та подолання упереджень і стереотипів. Політична думка І. Лисяка-Рудницького демонструє еволюцію поглядів цілого покоління українських політиків в усвідомленні важливості українсько-польського примирення для зміни геополітичних реалій в Центрально-Східній Європі та гарантування незалежності обох держав.

Николай Генык. Украинско-польское примирение в политической мысли Ивана Лысяка-Рудницкого

Указано, что основным содержанием украинско-польских отношений второй половины XX в. стало межнациональное примирение. Доказано, что значительный вклад в достижение украинско-польского примирения внес украинский историк, общественный деятель и публицист Иван Лысяк-Рудницкий. Его научная и общественная деятельность были направлены на переоценку прошлого взаимоотношений обеих народов, преодоление негативных стереотипов и исторических мифов. Политическая мысль И. Лысяка-Рудницкого демонстрирует эволюцию взглядов целого поколения украинских политиков в осознании важности украинско-польского примирения для изменения геополитических реалій в Центрально-Восточной Европе, гарантирования украинской и польской независимости.

Ключевые слова: Иван Лысяк-Рудницкий, украинско-польское примирение, украинско-польские отношения, Польша.

Mykola Genyk. The Ukrainian-Polish reconciliation in Ivan Lysiak-Rudnytsky's political thought

The article argues that Ivan Lysiak-Rudnytsky, the renowned Ukrainian historian, public figure and publicist, contributed significantly to achievement of the Ukrainian-Polish reconciliation, which was the main issue in the Ukrainian-Polish relations of the second

³⁴ Podlaski K. [Skaradziński B.] Białorusini – Litwini – Ukraińcy: nasi wrogowie czy bracia? – 2 wyd. popr. i uzup. / Kazimierz Podlaski. – Warszawa: Przedświt, 1984. – S. 82.

³⁵ Лисяк-Рудницький І. Історичні есе / І. Лисяк-Рудницький. – Київ: Основи, 1994. – Т. 1. – С. 500.

half of 20th century. It demonstrates that Ivan Lysiak-Rudnytsky's academic and public work sought for reassessment of the past of the relations between two nations, strived to overcome existing negative stereotypes and historical myths. It suggests that Ivan Lysiak-Rudnytsky's political thought is indicative of the evolution of the whole generation of the Ukrainian politicians' views. This change included increased awareness of the importance of the Ukrainian-Polish reconciliation for altering geopolitical reality in East Central Europe and securing the independence of Ukraine and Poland.

Key words: Ivan Lysiak-Rudnytsky, the Ukrainian-Polish reconciliation, the Ukrainian-Polish relations, Poland.